

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยใช้การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนคุณภาพของบุคคลในสังคม ตั้งอยู่บนหลักการเพื่อพัฒนามนุษย์ในสังคมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยจัดให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ หน้าที่สำคัญของรัฐประการหนึ่งก็คือการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงการดำเนินการในการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีในสังคม รัฐตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ในฐานะที่การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงต้องส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน เพื่อพัฒนาคนในสังคมไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการในหมวด 2 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” โดยยึดแนวการจัดการศึกษาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ในหมวด 4 มาตรา 23 ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

เยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งของชาติ เป็นความหวังและอนาคตที่สำคัญของปวงชนชาวไทย ประเทศชาติจะเจริญ หรือพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงไร คุณภาพของเยาวชนนับเป็นสิ่งสำคัญมาก ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยได้รับอิทธิพลจาก

โลกาภิวัตน์เป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนของสังคมไทยเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545) ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนนั้นต้องพัฒนาให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง เพราะการเป็นคนเก่งอย่างเดียวไม่พอที่จะนำพาสังคมไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้และการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีจริยธรรมนั้น จำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบของจริยธรรมให้ครบทุกด้าน ได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม เจตคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2520) ในแต่ละองค์ประกอบมีวิธีการพัฒนาได้หลากหลาย ในกระบวนการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม ส่วนใหญ่จะพัฒนาความรู้เชิงจริยธรรมและส่งเสริมเจตคติเชิงจริยธรรม ส่วนเหตุผลเชิงจริยธรรมก็มีวิธีการพัฒนาได้หลากหลาย เช่น การอภิปรายกรณีขัดแย้ง ในงานวิจัยนี้ได้ใช้บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมเหตุผลจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้ จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆของบุคคล เหตุผลของการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง และส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าเหตุผลของการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โคลเบิร์ก (Kolhberg, 1970) เชื่อว่า การพัฒนาจริยธรรมจะบรรลุตามเป้าหมายอย่างแท้จริงนั้น ทำได้โดยการสอนให้นักเรียนมีหลักในการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ถูกต้องความสามารถในการใช้หลักจริยธรรมนี้เรียกว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลมีพื้นฐานสำคัญมาจากความคิดที่มีเหตุผล และสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดจริยธรรมคือ ความสามารถด้านความรู้ การคิดวิเคราะห์เหตุผล คนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงจะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีจริยธรรมสูงด้วย

การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถทำได้หลายวิธี การศึกษาจากบทเรียนจริยธรรมด้วยตนเองเป็นวิธีการหนึ่ง บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง คือ บทเรียนโปรแกรม

เป็นสื่อที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากเรียน นักเรียนได้มีโอกาสเรียนด้วยตนเอง และดำเนินไปตามความสามารถของตนคล้ายกับผู้เรียนได้เรียนกับครูตัวต่อตัว สนองตอบในเรื่องความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยลดเวลาในการสอนของครู เวลาที่เหลือจากการสอนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเตรียมการสอนการตรวจแบบฝึกหัดหรือใช้เวลาดูแลนักเรียนได้มากขึ้น และยังเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังครู ซึ่งถือเป็นวิกฤติการณ์ทางการศึกษาในปัจจุบัน (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2521) บทเรียนโปรแกรม(Self – Instruction Program = SIP) หรือบทเรียนด้วยตนเอง ใช้หลักของการเรียนการฝึกโดยไม่ต้องผ่านครู(หรือวิทยากร) ผู้เข้ารับการฝึกสามารถจะฝึกฝนหรือพัฒนาตนเองได้ด้วยการอ่าน ทำกิจกรรม หรือ ฝึกปฏิบัติตามที่บทเรียนแนะนำ ข้อดีของบทเรียนด้วยตนเองนอกจากจะลดบทบาทของครู โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ยังมีข้อดีในแง่ผู้เรียนจะเรียนครั้งละกี่คนก็ได้ จะเรียนเมื่อไรก็ได้ตามที่ผู้เรียนสะดวก และผู้เรียนแต่ละคนยังสามารถที่จะก้าวหน้าได้ในอัตราที่เหมาะสมกับอัตราของตนอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ที่มีความพร้อมสูง จะก้าวหน้าได้เร็วหรือช้าก็ได้เป็นปัญหาต่อกัน เพราะต่างเป็นอิสระจากกัน และผู้ที่ก้าวหน้าช้าหากทุ่มเท และตั้งใจจริง ก็จะไปสู่เป้าหมายสุดท้ายได้เช่นกัน(โกศล มีคุณ, 2545)

บทเรียนโปรแกรม โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ บทเรียนโปรแกรมรูปแบบเชิงเส้นหรือเส้นตรงและแบบสาขา บทเรียนโปรแกรมแบบเส้นตรงเป็นบทเรียนที่จัดลำดับเนื้อหาบรรจุลงในกรอบ ตามลำดับจาก กรอบที่ 1 กรอบที่ 2 กรอบที่ 3 ไปจนครบ ผู้เรียนจะต้องเรียนเรียงตามลำดับที่ละกรอบต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่กรอบแรกจนถึงกรอบสุดท้าย จะข้ามกรอบใดกรอบหนึ่งไม่ได้ แต่ผู้เรียนที่มีพื้นฐานการเรียนที่ดีจะสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้ที่มีพื้นฐานการเรียนอ่อน ส่วนบทเรียนโปรแกรมแบบสาขา เป็นบทเรียนที่มีการจัดเนื้อหาเป็นกรอบ ๆ เช่นเดียวกับแบบเส้นตรง แต่จะมีกรอบย่อย ๆ แยกออกมาจากกรอบหลักเป็นกรอบสาขา มีประโยชน์สำหรับให้ความรู้พื้นฐานเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนที่ยังมีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอที่จะเรียนในกรอบต่อไป ผู้เรียนทุกคนไม่จำเป็นต้องเรียนทุกกรอบ คนเรียนเก่งจะเรียนจบเร็วกว่าคนเรียนอ่อน เพราะไม่ต้องเสียเวลาแวะเวียนตามกรอบสาขาย่อย ๆ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2545),

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง เยาวชนสามารถใช้บทเรียนดังกล่าวศึกษาด้วยตนเองนอกเวลาเรียนเป็นการแบ่งเบาภาระการสอนของครูและที่สำคัญการศึกษาเรียนรู้จากบทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง จะช่วยให้เยาวชนมีการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การเป็นผู้มีจริยธรรมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

2. คำถามการวิจัย

เยาวชนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับใด และบทเรียนจริยธรรมด้วยตนเองสามารถพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนได้หรือไม่

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อเปรียบเทียบระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีปัจจัยส่วนตัวแตกต่างกัน

3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเองในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชน

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ในกลุ่มเยาวชนที่กำลังศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาผลของการใช้บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม

5. นิยามปฏิบัติการ

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล เหตุผลของการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมจัดเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง วัดโดยแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์ได้ 5 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ ผู้ได้คะแนนสูงหมายถึงผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง

บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง หมายถึง บทเรียนโปรแกรม ที่สร้างขึ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมในประเด็นต่าง ๆ และเหตุผลที่แสดงถึงระดับของเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีจำนวน 9 เรื่อง ในประเด็นต่อไปนี้ คือ ประเด็นเกี่ยวกับชีวิตทรัพย์สิน การลงโทษ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคล มโนธรรม กฎหมาย สิทธิพลเมือง สัญญา และความรักระหว่างชายหญิง

ปัจจัยส่วนตัวของเยาวชน หมายถึง เพศ อายุ ระดับชั้นระดับการศึกษาของบิดา มารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การรายงานของเยาวชนถึงการปฏิบัติของพ่อแม่ทั้งด้านคำพูด และการกระทำที่เป็นการสื่อความหมายต่อบุตรทั้งทางความรู้สึกและอารมณ์ด้วยการให้ความรัก เอาใจใส่ ใกล้ชิด ดูแลทุกข์สุข และให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถวัดได้โดยแบบวัดการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุดถึงไม่จริงเลย จำนวน 12 ข้อ ช่วงคะแนนของแบบวัดคือ 12-72 คะแนน ถ้าผู้ตอบได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับคะแนนเฉลี่ย แสดงถึงการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนสูง

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การรายงานของเยาวชนว่าพ่อแม่ของตนได้อธิบายเหตุผลในขณะที่สนับสนุนหรือห้ามปรามการกระทำของลูกมากกว่าใช้อารมณ์ สามารถวัดได้โดยแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ลักษณะของแบบเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุดถึงไม่จริงเลย จำนวน 12 ข้อ ช่วงคะแนนของแบบวัดคือ 12-72 คะแนน ถ้าผู้ตอบได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับคะแนนเฉลี่ย แสดงถึงการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสูง

6. ประโยชน์ของการวิจัย

1) เป็นการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

- 2) โรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน เพราะได้รู้ระดับ
เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชน จึงสามารถเลือกวิธีการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม
- 3) สามารถนำบทเรียนจริยธรรมด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมไปใช้
กับเยาวชนกลุ่มอื่นๆในสังคมได้
- 4) บทเรียนจริยธรรมด้วยตนเองที่ได้จากการวิจัยนี้ จะเป็นนวัตกรรมหนึ่งในการ
พัฒนาจริยธรรมของเยาวชน